

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Кафедра спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Професор, науково-методичної
та навчальної роботи

О.Б.Жильцов

20 16 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Спеціальна методика розвитку мовлення

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки 6.010105 «Корекційна освіта (логопедія)»

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення Інститут людини

(назва інституту, факультету, відділення)

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02136554 Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Програма № <u>0210</u>	
	
(підпис)	(прізвище, ініціали)
	20 <u>16</u> р.

2015 – 2016 навчальний рік

Робоча програма «Спеціальна методика розвитку мовлення» для студентів за напрямом підготовки «Корекційна освіта. Логопедія».

Розробники:

Мартинчук О. В., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка;

Луцько К. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Протокол від “13” січня 2016 року № 10

Завідувач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти
_____ (О.В. Мартинчук)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту Людини _____ Н. А. Клішевич

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	
Структура програми навчальної дисципліни	
I. Опис предмета навчальної дисципліни	
II. Тематичний план навчальної дисципліни	
III. Програма	
<i>Змістовий модуль I.</i> Спеціальна методика словникової роботи.....	
<i>Змістовий модуль II.</i> Спеціальна методика формування граматичної будови мови	
IV. Навчально-методична карта дисципліни «Спецметодика розвитку мовлення»	
V. Плани практичних занять	
VI. Завдання для самостійної роботи	
Карта самостійної роботи студента	
VII. Індивідуальна навчально-дослідна робота (навчальний проект)	
VIII. Система поточного та підсумкового контролю	
IX. Методи навчання	
X. Методичне забезпечення курсу	
XI. Питання до екзамену	
XII. Рекомендована література	
Основна	
Додаткова	

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Спеціальна методика розвитку мовлення» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини на основі освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня відповідно до навчального плану напряму підготовки 6.010105 – Корекційна освіта (логопедія).

Робоча навчальна програма з дисципліни «Спеціальна методика розвитку мовлення» для напряму підготовки 6.010105 – Корекційна освіта (логопедія) розроблена на основі навчальної програми курсу «Спеціальна методика розвитку мовлення» для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців з корекційної освіти (автор: І. С. Марченко, к. пед. н., доцент кафедри логопедії Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова).

Робочу навчальну програму складено згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС). Програма визначає обсяги знань, якими повинен опанувати бакалавр відповідно до алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Спеціальна методика розвитку мовлення», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Метою викладання навчальної дисципліни «Спеціальна методика розвитку мовлення» є формування у студентів глибокого розуміння лінгводидактичних і психофізіологічних основ навчання рідного мовлення, озброєння їх спеціальними засобами, методами і прийомами роботи з дітьми з ТПМ.

Завдання навчальної дисципліни:

1) повідомити теоретичні основи методики, підкріплюючи їх конкретним матеріалом, за допомогою якого майбутні фахівці-логопеди

зможуть досягти високого науково-методичного рівня навчально-виховної роботи з формування та розвитку рідного мовлення дітей-логопатів;

2) виховувати у студентів здібність оперувати відомостями з суміжних із спеціальною методикою розвитку мовлення наук у процесі сприймання та осмислення лекційного матеріалу, самостійного вивчення літератури, під час підготовки до практичних занять і в період проходження педагогічної практики.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: наукові основи теоретико-методичних основ: предмет, завдання, методичні основи курсу, форми, засоби, методи і прийоми навчання дітей рідної мови; спеціальні методики навчання різних видів зв'язного розповідання дітей, методики словникової роботи, методики формування граматичної будови мови, методики роботи з художнім текстом та ілюстративним матеріалом, прийоми художнього читання та розповідання дітям, формування звукової культури мовлення та навчання грамоти;

вміти: використовувати теоретичні знання з даного курсу та споріднених дисциплін: "Психолінгвістика", "Сучасна українська мова", знання, здобуті під час самостійного опрацювання спеціальної літератури і на практиці, у процесі підготовки до практичних занять, моделювання педагогічних ситуацій; самостійно складати мовленнєві зразки розповідей; розробляти конспекти занять, складати тексти дидактичних мовленнєвих ігор, добирати тексти художніх творів, планувати навчально-мовленнєву діяльність дітей; орієнтуватися у методичній літературі, творчо застосовувати наукові дослідження на практиці; знайомитися з передовим педагогічним досвідом працівників спеціальних дошкільних закладів для дітей із порушеннями мовлення.

Вивчення навчальної дисципліни орієнтоване на такі компетентності:

I. Загальні:

1. Інструментальні компетентності:

1. уміння ідентифікувати, формулювати та розв'язувати завдання;
 2. уміння приймати обґрунтовані рішення;
 3. знання та розуміння предметної області та розуміння фаху;
 4. уміння думати абстрактно, аналізувати та синтезувати;
 5. навички використання інформаційних та комунікативних технологій;
 6. уміння приймати обґрунтовані рішення.
2. Міжособистісні компетентності:
- уміння бути критичним і самокритичним;
 - уміння показати обізнаність про рівні можливості;
 - уміння працювати в команді;
 - уміння діяти на основі етичних міркувань;
 - здатність працювати в міждисциплінарній команді.
3. Системні компетентності:
1. здатність навчатися;
 2. здатність продукувати нові ідеї (творчість);
 3. уміння застосовувати знання в практичних ситуаціях;
 4. уміння проводити дослідження на відповідному рівні;
 5. уміння діяти з соціальною відповідальністю та громадянською свідомістю;
 6. визначеність та наполегливість при виконанні отриманих завдань та покладеної відповідальності;
 7. уміння працювати самостійно;
 8. уміння адаптуватись до нових ситуацій.
- II. Фахові компетентності
1. Загальнопрофесійні компетентності
 1. здатність застосовувати сучасні освітні, реабілітаційні, інформаційні технології у роботі з особами, які мають порушення психофізичного розвитку в умовах закладів, служб, організацій, установ сфери освіти, охорони здоров'я, соціального захисту;
 2. У сфері корекційно-педагогічної діяльності
 2. знання та розуміння сучасних уявлень про зміст, принципи організації, навчально-методичне забезпечення та механізми практичної роботи з особами, які мають порушення психофізичного розвитку;
 3. уміння проектувати і здійснювати освітньо-корекційну роботу з використанням інноваційних психолого-педагогічних технологій;
 4. уміння проектувати корекційно-освітній простір і розробляти методичне забезпечення з використанням інформаційних технологій;

5. здатність до забезпечення мультидисциплінарної взаємодії при вирішенні актуальних корекційно-педагогічних завдань.

3. У сфері діагностико-аналітичної і консультативної діяльності

- здатність використовувати професійно-профільовані знання у визначенні етіології, симптоматики, патогенезу, психологічних механізмів порушень мовленнєвого розвитку;
- здатність до проектування і впровадження психолого-педагогічних технологій виявлення мовленнєвих порушень;
- уміння консультивати осіб з порушеннями психофізичного розвитку, батьків (законних представників) дітей з психофізичними порушеннями з питань організації і реалізації індивідуальних освітніх і абілітаційних/реабілітаційних психолого-педагогічних програм, оптимізації соціально-середовищних умов життєдіяльності;
- уміння консультивати педагогів освітніх організацій, які здійснюють інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами.

4. У сфері науково-дослідної діяльності

1. уміння вивчати і систематизувати досягнення вітчизняних і зарубіжних досліджень у галузі логопедії, спеціальної педагогіки і психології, суміжних галузей знань;

5. У сфері викладацької діяльності

1. здатність до викладання в освітніх установах та до використання науково обґрунтованих педагогічних технологій;
2. уміння здійснювати моніторинг і прогнозувати досягнення тих, хто навчається з використанням сучасних засобів оцінювання результатів навчання і розвитку.

6. У сфері організаційно-управлінської діяльності

- здатність працювати з окремими людьми та командами з метою сприяння високоякісному комплексному супроводу особистості з порушеннями психофізичного розвитку;
- здатність до організації корекційно-педагогічного процесу в освітніх установах, закладах охорони здоров'я і соціального захисту;
- уміння використовувати різні способи і засоби оцінювання стану та якості корекційної освіти;
- уміння здійснювати моніторинг ефективності корекційно-педагогічного, абілітаційного та реабілітаційного процесів в освітніх установах;

7. У сфері культурно-просвітницької діяльності

уміння проектувати і реалізовувати культурно-просвітницькі програми роботи з населенням з проблем формування толерантного ставлення до осіб з психофізичними порушеннями, взаємодії в процесі їх адаптації і інтеграції в суспільстві;

Реалізація завдань для досягнення результатів навчальної дисципліни здійснюється шляхом використання як традиційних технологій, методів і форм навчання, так і інноваційних технологій, активних та інтерактивних форм проведення занять.

Програма складається з 5 модулів (3 кредити) – 108 годин: 16 год. лекційних, 12 год. практичних, 4 год. модульного контролю, 40 години самостійної роботи, 36 год. семестрового контролю.

Вивчення студентами навчальної дисципліни "Спеціальна методика розвитку мовлення" завершується іспитом.

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-професійний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0101 «Педагогічна освіта»	нормативна
	Напрямок підготовки 6.010105 «Корекційна освіта (логопедія)»	
Модулів – 2	Спеціальність: _____	Рік підготовки
Змістових модулів – 2		3-й
		Семестр
Загальна кількість годин – 108		6-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-професійний рівень: <u>перший (бакалаврський)</u>	Лекції
		16 год.
		Практичні, семінарські
		12 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		40 год.
		Модульний контроль
		4 год.
Семестровий контроль		
36 год.		
Вид контролю:		
екзамен		

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Підсумковий КОНТРОЛЬ
Змістовий модуль I. Спеціальна методика словникової роботи.									
1	Поняття та значення словникової роботи. Закономірності становлення слова у дітей	16	6	4	2			10	
2	Спеціальна методика формування пасивного та активного словника дітей	12	4	2	2			8	
	Контрольно-модульна робота 1	2							2
	Разом за змістовним модулем 1.	30	10	6	4			18	2
Змістовий модуль II. Спеціальна методика формування граматичної будови мови									
3	Поняття граматики. Завдання та шляхи формування граматичної сторони мовлення у дітей із ТВМ	12	6	4	2			6	
4	Спеціальна методика формування морфологічної сторони мови у дітей із ТВМ	10	4	2	2			6	
5	Спеціальна методика формування способів словотворення.	8	4	2	2			4	
6	Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення у дітей	10	4	2	2			6	
	Контрольно-модульна робота 2	2							2
	Разом за змістовним модулем 2.	42	18	10	8			22	2
	Підготовка до іспиту	36							
	Разом за навчальним планом	10	28	16	12			40	4

III. ПРОГРАМА ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Спеціальна методика словникової роботи

Лекція 1. Поняття та значення словникової роботи. Закономірності становлення слова у дітей.

Поняття словникової роботи.

Методологічні основи збагачення словника дітей з ТПМ. Характеристика слова, його роль у мові і мовленні. Слово з фізіологічної точки зору (вчення І.П. Павлова), властивості слова з психологічної точки зору (Л.С. Виготський). Поняття смислу слова. Місце слова у лексичній системі.

Закономірності становлення слова у дітей: кількісний ріст словникового запасу та його якісний розвиток (М.М. Кольцова, І.А. Сікорський, Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, Т.Є. Коннікова та інші). Особливості засвоєння значення слова дітьми.

Основні поняття теми: збагачення словника, лексична система мови, словниковий запас.

Рекомендована основна література

[1, 2, 5, 6]

Рекомендована додаткова література

[2, 9, 10, 17, 23, 40, 46, 49]

Практичне заняття 1. Поняття словникової роботи. Поняття смислу слова. Етапи оволодіння словом дитиною. Оволодіння дітьми значенням слова.

Лекція 2. Спеціальна методика формування пасивного та активного словника дітей.

Завдання словникової роботи, загальні та спеціальні. Принципи словникової роботи. Зміст словникової роботи. Напрями логопедичної роботи з формування та розвитку словника.

Розширення обсягу словника. Формування структури значення слова. Розвиток лексичної системності і семантичних полів.

Формування синтаксичних зв'язків слів. Розвиток словотворення. Уточнення граматичного значення слова. Методи і прийоми словникової роботи.

Основні поняття теми: принципи словникової роботи, зміст словникової роботи, структура значення слова.

Рекомендована основна література

[1, 2, 5, 6]

Рекомендована додаткова література

[2, 9, 10, 17, 23, 40, 46, 49]

Практичне заняття 2. Оволодіння дітьми значенням слова. Ступені узагальнення слів за значенням. Принципи словникової роботи. Методи і прийоми словникової роботи. Поняття та значення словникової роботи. Закономірності становлення слова.

Контрольно-модульна робота № 1

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Спеціальна методика формування граматичної будови мови

Лекція 3. Поняття граматики, граматичних значень. Закономірності засвоєння граматичних значень дітьми дошкільного віку. Завдання та шляхи формування граматичної сторони мовлення у дітей із ТВМ

Поняття граматики, її складові. Значення засвоєння граматичної будови для мовленнєвого розвитку дітей.

ГраMATика з точки зору фізіології (І.П. Павлов). Особливості засвоєння граматичної будови мови дошкільниками (О.М. Гвоздєв, С.Л. Рубінштейн, (Д.Б. Ельконін, А.М. Шахнарович, Ф.О. Сохін та інші).

Основні періоди у формуванні граматичної будови мови (за О.М. Гвоздєвим). Формування граматичних узагальнень – основа засвоєння граматичної будови. Речення як знаряддя мислення і спілкування. Особливості оволодіння дітьми синтаксичною стороною мовлення (О.М. Гвоздєв, А.М. Леушина, Н.А. Рибникова та інші). Етапи розвитку. Завдання формування граматичної сторони мовлення. Шляхи формування граматичної правильності мови. Етапи навчання під час корекції граматичної сторони мовлення. Методи і прийоми граматично правильного мовлення.

Основні поняття теми: граматична будова мови, граматичні узагальнення, граматична сторона мовлення.

Практичне заняття 3. Поняття граматики, граматичних значень. Закономірності засвоєння граматичних значень дітьми дошкільного віку.

Завдання та шляхи формування граматичної сторони мовлення у дітей із ТВМ.

Рекомендована основна література

[1, 2, 5, 6]

Рекомендована додаткова література

[10, 18, 23, 27, 35]

Лекція 4. Спеціальна методика формування морфологічної сторони мовлення у дітей із ТВМ.

Особливості оволодіння дітьми категоріями морфології – числом, відмінком, родом, особами. Завдання та зміст формування морфологічної сторони мовлення.

Етапи логопедичної роботи з формування словозміни у дошкільників з ТВМ. Послідовність роботи над реченням. Послідовність роботи з диференціації кожної граматичної форми. Система вправ, спрямованих на відпрацювання морфем (Є.Ф. Соботович). Навчання дітей навичкам використання прийменниково-відмінкових форм.

Основні поняття теми: морфологічна сторона мовлення, формування словозміни.

Рекомендована основна література

[1, 2, 5, 6]

Рекомендована додаткова література

[9, 10, 18, 23, 25, 27, 31, 32, 35, 38]

Практичне заняття 4. Спеціальна методика формування способів словотворення.

Лекція 5. Спеціальна методика формування способів словотворення.

Спеціальна методика формування способів словотворення. Методологічні основи процесу словотворення у дітей (Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін, А.В.Захарова, А.М.Маркова, В.К.Орфінська, Є.Ф.Соботович).

Зміст формування словотворення у дітей із ТВМ (за етапами навчання у відповідності з рівнем мовленнєвого недорозвинення). Етапність у роботі. Особливості спец. методики формування граматичної системи словотворення у дітей із ТВМ.

Основні поняття теми: словотворення.

Рекомендована основна література

[1, 2, 5, 6]

Рекомендована додаткова література

[9, 10, 18, 23, 25, 27,31, 32, 35, 38]

Практичне заняття 5. Особливості формування синтаксичної сторони мовлення у дітей з ТВМ.

Лекція 6. Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення у дітей.

Синтаксис як предмет вивчення. Словосполучення і речення як самостійні синтаксичні одиниці. Завдання та спеціальна методика навчання складання простих речень. Види та прийоми роботи. Спеціальна методика навчання складання складносурядних та складнопідрядних речень. Осмислення значень сполучників сурядності та підрядності. Прийоми навчання оволодіння навичками конструювання складних речень.

Основні поняття теми: синтаксис, синтаксична сторона мовлення.

Рекомендована основна література

[1, 2, 5, 6]

Рекомендована додаткова література

[9, 10, 18, 23, 25, 27,31, 32, 35, 38]

Практичне заняття 6. Формування граматичних узагальнень як основа засвоєння граматичної будови мовлення. Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення у дітей.

Контрольно-модульна робота № 2

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Спеціальна методика розвитку мовлення»

Разом: 108 год., лекції – 16 год., практичні заняття – 12 год., модульний контроль – 4 год., самостійна робота – 40 год., семестровий контроль – 36 год., іспит.

Модулі	Змістовий модуль I		Змістовий модуль II			
Назва модуля	Спеціальна методика словникової роботи		Спеціальна методика формування граматичної будови мовлення			
Кіл. балів за модуль	50 бал		74 бал			
Теми	1	2	3	4	5	6
Теми лекцій	Поняття та значення словникової роботи. Закономірності становлення слова у дітей (2 б.)	Спеціальна методика формування пасивного та активного словника дітей (1 б.)	Поняття граматики, граматичних значень. Закономірності засвоєння граматичних значень дітьми дошкільного віку. 3 ТВМ (2 б.)	Спеціальна методика формування морфологічної сторони мовлення у дітей із ТВМ (1 б.)	Спеціальна методика формування способів словотворення (1 б.)	Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення у дітей. (1 б.)
Теми практичних занять	Поняття словникової роботи. Поняття смислу слова. Етапи оволодіння словом дитиною. Оволодіння дітьми значенням слова (1 б.).	Оволодіння дітьми значенням слова. Ступені узагальнення слів за значенням. Принципи словникової роботи. Методи і прийоми словникової роботи. Поняття та значення словникової роботи. Закономірності становлення слова у дітей (1 б.).	Поняття граматики, граматичних значень. Закономірності засвоєння граматичних значень дітьми дошкільного віку. 3 ТВМ (1 б.)	Спеціальна методика формування способів словотворення (1 б.).	Особливості формування синтаксичної сторони мовлення у дітей з ТВМ. (1 б.)	Формування граматичних узагальнень – основа засвоєння граматичної будови мовлення. Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення у дітей (1 б.).
Бали за роботу на семіні з.	10 балів		10 балів		10 балів	
Самост. робота	Табл. 6.1 (5 балів)	Табл. 6.1 (5 балів)	Табл. 6.1 (5 балів)	Табл. 6.1 (5 балів)	Табл. 6.1 (5 балів)	Табл. 6.1 (5 балів)
Види пот. конт.	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)		Модульна контрольна робота 2 (25 балів)			
Екзамен	40 балів					

Всього: 124 бал; коеф. 2,1

V. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1
СПЕЦІАЛЬНА МЕТОДИКА СЛОВНИКОВОЇ РОБОТИ

Практичне заняття 1

Тема: Поняття словникової роботи. Поняття смислу слова.

План заняття

1. Поняття словникової роботи.
2. Поняття смислу слова. Місце слова у лексичній системі.
3. Складання конспекту заняття на тему: «Закономірності становлення слова у дітей. Кількісний ріст словникового запасу».

Рекомендована основна література

[1, 2, 5, 6]

Рекомендована додаткова література

[2, 9, 10, 17, 23, 40, 46, 49]

Практичне заняття 2

Етапи оволодіння словом дитиною. Оволодіння дітьми значенням слова.

План заняття

1. Етапи оволодіння словом дитиною.
2. Оволодіння дітьми значенням слова. Ступені узагальнення слів за значенням.
3. Підготовка конспекту заняття на тему: «Особливості засвоєння слів в залежності від частини мови».

Рекомендована основна література

[1, 2, 5, 6]

Рекомендована додаткова література

[2, 9, 10, 17, 23, 40, 46, 49]

Практичне заняття 3

Оволодіння дітьми значенням слова. Ступені узагальнення слів за значенням. Принципи словникової роботи. Методи і прийоми словникової роботи.

План заняття

1. Ступені узагальнення слів за значенням.
2. Принципи словникової роботи.

3. Розробка дидактичного матеріалу з теми: «Методи і прийоми словникової роботи».

Рекомендована основна література

[1, 2, 5, 6]

Рекомендована додаткова література

[2, 9, 10, 17, 23, 40, 46, 49]

Практичне заняття 4

Поняття та значення словникової роботи.

Закономірності становлення слова.

План заняття

9. Закономірності становлення слова.

10. Розширення обсягу словника.

11. Розвиток лексичної системності і лексичних полів.

12. Підготовка конспекту заняття на тему: «Закономірності становлення значення слова».

Рекомендована основна література

[1, 2, 5, 6]

Рекомендована додаткова література

[2, 9, 10, 17, 23, 40, 46, 49]

Контрольно-модульна робота 1

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

**СПЕЦІАЛЬНА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ
МОВИ**

Практичне заняття 5

Спеціальна методика формування способів словотворення.

План заняття

1. Зміст формування словотворення у дітей із ПМР (за етапами навчання).

2. Особливості спеціальної методики формування граматичної системи словотворення.

3. Аналіз практичних вправ, ігрового та дидактичного матеріалу з формування словотворення у дітей із ПМР.

Рекомендована основна література

[1, 2, 5, 6]

Рекомендована додаткова література

[9, 10, 18, 23, 25, 27, 31, 32, 35, 38]

Практичне заняття 6

Формування граматичних узагальнень – основа засвоєння граматичної будови мовлення. Спеціальна методика формування синтаксичної сторони

мовлення у дітей.

1. Шляхи формування граматичної правильності мовлення.
2. Методи і прийоми навчання граматично правильного мовлення.
3. Словосполучення і речення як самостійні синтаксичні одиниці.
4. Розробка конспекту заняття на тему: «Оволодіння синтаксичною будовою мовлення у дітей».

Рекомендована основна література

[1, 2, 5, 6]

Рекомендована додаткова література

[9, 10, 18, 23, 25, 27,31, 32, 35, 38]

Контрольно-модульна робота 2

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

СПЕЦІАЛЬНА МЕТОДИКА СЛОВНИКОВОЇ РОБОТИ

Тема 1. Поняття та значення словникової роботи. Закономірності становлення слова у дітей (8 год.)

7. Розробити дидактичну гру (конспект: мета, обладнання, інструкція, ігрове правило, хід гри) і виготовити дидактичний матеріал до цієї гри. Тематика дидактичних ігор: засвоєння значень слів – частин мови, просторових і часових понять, абстрактних понять, переносного значення слів.

Вибір теми гри здійснюється самостійно студентом.

Рекомендована література: 2, 9, 10, 17, 23, 40, 46, 49.

Тема 2. Спеціальна методика формування пасивного та активного словника дітей (8 год.).

1. Скласти розгорнутий конспект логопедичного заняття з розвитку словника дітей із ПМР. Тема заняття обирається студентом самостійно, вік дітей: молодший і середній дошкільний вік.

Рекомендована література: 10, 16, 18, 23, 24, 27, 31, 34, 39, 52.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

СПЕЦІАЛЬНА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ МОВЛЕННЯ

Тема 3. Поняття граматики, граматичних значень. Закономірності засвоєння граматичних значень дітьми дошкільного віку (4 год.).

3. Скласти розгорнутий конспект логопедичного заняття з формування граматичної будови мови у дітей середнього і старшого дошкільного віку. Тема заняття обирається студентом самостійно.

Рекомендована література: 2, 10, 18, 23, 27, 35.

Тема 4. Спеціальна методика формування морфологічної сторони мовлення у дітей з ТПМ (6 год.).

1. Дібрати комплекс дидактичних вправ (5 вправ) з формування однієї морфологічної категорії мовлення у дітей середнього і старшого дошкільного віку. Тематика вправ обирається студентом самостійно.

Рекомендована література: 2, 9, 10, 18, 23, 25, 27, 31, 32, 35, 38.

Тема 5. Спеціальна методика формування способів словотворення (4 год.).

- Дібрати комплекс дидактичних вправ (5 вправ) з формування граматичної системи словотворення. Тематика вправ обирається студентом самостійно.

Тема 6. Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення у дітей (6 год.).

- Скласти конспект логопедичного заняття з формування синтаксичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ПМР. Тема заняття обирається студентом самостійно.

Рекомендована література: 2, 9, 10, 18, 23, 25, 27,31, 32, 35. 38, 45, 48.

VI. Карта самостійної роботи студента

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали
Змістовий модуль I.		
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ		
Тема 1 Корекційна педагогіка в системі наукових знань. Предмет і завдання корекційної дошкільної педагогіки. Історичні аспекти колекційної педагогіки (6 год.)	Семінарське заняття Модульний контроль	5
Тема 2. Понятійно-категоріальний апарат колекційної педагогіки (6 год.)	Семінарське заняття Модульний контроль	5
Тема 3. Методологічні і теоретичні основи корекційної педагогіки (6 год.)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття модульний контроль	5
Змістовий модуль II		
СИСТЕМА ОСВІТНЬО-КОРЕКЦІЙНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ		
Тема 4. Нормативно-правове забезпечення корекційно-реабілітаційної допомоги дітям з порушеннями розвитку в галузі корекційної освіти (4 год.)	Семінарське заняття, модульний контроль.	5
Тема 5. Сучасна система освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами (4 год.)	Семінарське заняття, модульний контроль	5
Тема 6. Теоретико-методичні основи навчання і виховання дітей з особливостями	Семінарське заняття, індивідуальне заняття модульний контроль	5

психофізичного розвитку в загальноосвітньому просторі (6 год.)		
Змістовий модуль III.		
ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ОСОБЛИВІ ПОТРЕБИ, В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ		
Тема 7. Корекційно-розвивальна робота та її значення у процесі навчання і виховання дітей з психофізичними порушеннями (6 год.)	Семінарське заняття, модульний контроль.	5
Тема 8. Психолого-педагогічний супровід та організаційні умови перебування дітей з особливими потребами в загальноосвітньому просторі (6 год.)	Семінарське заняття, модульний контроль	5
Тема 9. Особливості корекційно-розвивальної роботи з дітьми різних нозологій в ДНЗ (6 год.)	Семінарське заняття, модульний контроль	5
Тема 10. Особливості корекційно-розвивальної роботи з дітьми різних нозологій в ДНЗ (6 год.)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття, модульний контроль	5
<i>Разом: 54 год.</i>	<i>Разом: 50 балів</i>	

VII. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА (навчальний проект)

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання ІНДЗ прилюдним захистом навчального проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Спеціальна методика розвитку мовлення» – це вид науково-практичної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, висвітлює рівень опанування знаннями з корекційної педагогіки та практичними вміннями аналізувати досліджувану проблему, відображає певний рівень навчальної компетентності студента-бакалавра. З даної дисципліни студент виконує індивідуально-дослідне завдання (творчий проект) за результатами вивчення змістових модулів I, II.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена практична робота у межах навчальної програми курсу «Спеціальна методика розвитку мовлення», яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, практичних занять і охоплює значний обсяг змісту навчального курсу.

Вид ІНДЗ – творчий проект, який складається з теоретичного та практичного блоків. Теоретичний блок охоплює ґрунтовний аналіз теоретичного матеріалу з використанням сучасних літературних джерел, висвітлення сучасних методичних підходів до формування пасивного та активного словника дітей в системі оволодіння граматичними значеннями дітьми дошкільного віку. Практичний блок складається з системи трьох конспектів логопедичних занять, п'яти конспектів дидактичних ігор і п'яти конспектів дидактичних вправ і дидактичного матеріалу до занять, ігор і вправ. Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у табл. 7.1; 7.2. Проект складається з теоретичного матеріалу та конкретних методичних розробок і дидактичного матеріалу з нижченаведених тем (одна тема на вибір студента).

Теми ІНДЗ

1. Поняття та значення словникової роботи. Закономірності становлення слова у дітей.
2. Спеціальна методика формування пасивного та активного словника дітей в системі оволодіння граматичними значеннями дітьми дошкільного віку.
3. Поняття граматики, граматичних значень. Закономірності засвоєння граматичних значень дітьми дошкільного віку.
4. Спеціальна методика формування морфологічної сторони мовлення у дітей з ТПМ. Спеціальна методика формування способів словотворення.
5. Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення у дітей.

Таблиця 7.1

Критерії оцінювання ІНДЗ (творчого проекту)

№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Грунтовний аналіз теоретичного матеріалу з використанням сучасних літературних джерел.	5
2.	Висвітлення сучасних методичних підходів до формування пасивного та активного словника дітей в системі оволодіння граматичними значеннями дітьми дошкільного віку.	5
3.	Наявність методично правильно побудованих конспектів занять, ігор та вправ.	10
4.	Оригінальність представлених дидактичних матеріалів.	10
Разом		30 балів

Таблиця 7.2

Шкала оцінювання ІНДЗ

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	26-30	Відмінно
Достатній	21-25	Добре
Середній	11-20	Задовільно
Низький	0-10	Незадовільно

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО**КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ**

Навчальні досягнення студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» із дисципліни «Спеціальна методика розвитку мовлення» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100 (до 60 балів за роботу протягом вивчення дисципліни і 40 балів за іспит).

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового

оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 8.1., табл. 8.2.

Таблиця 8.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного
(модульного) контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1.	Відвідування лекції (1 бал)	8
2.	Відвідування практичного (семінарського) заняття (1 бал)	6
2	Робота на практичному (семінарському) занятті (10 балів)	30
2.	Виконання модульної контрольної роботи (25)	50
4.	Виконання завдання для самостійної роботи (5)	30
5.	ІНДЗ (виконання творчого проекту)	30
Підсумковий рейтинговий бал		min. 154 max. 184

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, доповіді, презентація рефератів, участь в інтерактивних обговореннях.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; реферат, конспекти занять.
- **Комп'ютерного контролю:** презентації доповідей та творчих проектів.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання,

самоаналіз.

Таблиця 8.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності
в європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 – 68	«задовільно»	E
69-74	«задовільно»	D
75 – 82	«добре»	C
83 – 89	«добре»	B
90 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл. 8.3.

Таблиця 8.3

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та

	додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань; позаяк у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

Кожний модуль включає бали за відвідування лекцій, практичних і семінарських занять, поточну роботу студента на практичних і семінарських заняттях, виконання самостійної роботи, написання модульної контрольної роботи.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на практичних та індивідуальних заняттях.

Індивідуальні навчально-дослідницькі завдання у вигляді творчого проекту презентуються та захищаються на практичних та індивідуальних заняттях (див. п. «Захист творчих проектів»).

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

У табл. 8.4 представлено розподіл балів, що присвоюються студентам упродовж вивчення дисципліни «Спецметодика розвитку мовлення».

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;

- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

ІХ. Методи навчання

1. Інформаційні методи

1.1. Методи подачі навчального матеріалу (лекція, бесіда, розповідь, опис, перегляд фільмів, презентацій, демонстрація наочних засобів);

1.2. Методи відтворення навчальної інформації (опитування, дискусія, виступ, реферат);

2. Методи дослідження інформаційних джерел

2.1. Перцептивні методи: сприймання навчальної інформації на слух (під час лекцій, бесід, розповідей, доповідей, виступів, дискусій); перегляд навчальних матеріалів (фільмів, таблиць, схем, ілюстрацій); читання (робочих конспектів, розділів підручників, навчальних посібників тощо);

2.2. Мнемонічні: вивчення (засвоєння) навчального матеріалу за підручником, конспектом лекцій, конспектами наукових та науково-методичних праць;

2.3. Ментальні (планування навчальної діяльності, самостійний пошук та аналіз навчальної інформації під час роботи з підручниками, навчальними посібниками, науковими та науково-методичними статтями, монографіями, словниками, довідниками, енциклопедіями, інтернетресурсами).

3. Практичні операційні методи:

3.1. Виконання вправ: фонологічних (на диференціацію фонем на слух та у вимові, звуковий та складовий аналіз і синтез), лексичних, (добір синонімів, антонімів, омонімів, з прямим та переносним значенням, групування слів за лексичними темами, видами значень, за семантикою) граматичних (на словозміну та словотвір, утворення словосполучень та речень, синтаксичні трансформації) орфографічних (виконання орфографічних дій згідно з правилами, пошук перевірочних слів тощо), просодичних (декламування, інтонування, відтворення висловів з різною ритмічною організацією тощо).

3.2. Виконання практичних робіт (підготовка дидактичних ігор для розвитку та корекції мовлення; розробка альбомів дидактичних матеріалів, розробка конспектів логопедичних занять, моделювання логопедичних занять, заповнення таблиць, побудова схем, підготовка виступу, доповіді, реферату тощо)

3.3. Виконання лабораторних робіт (спостереження за діяльністю дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку, перегляд та аналіз логопедичних занять, виконання з дітьми корекційних завдань та вправ, проведення фрагментів логопедичних занять тощо.).

4. Творчі методи:

4.1. Методи проблемного навчання: частково-пошуковий; пошуковий,

дослідницький, евристичний.

4.2. Методи навчання творчій педагогічній діяльності: «мозковий штурм», «акваріум», ділова гра тощо.;

4.3. Методи та форми організації процесу педагогічної творчості (конкурс на кращу наукову та методичну розробку, **1. Інформаційні методи**

1.1. Методи подачі навчального матеріалу (лекція, бесіда, розповідь, опис, перегляд фільмів, презентацій, демонстрація наочних засобів, ілюстрування, екскурсії та ін.);

1.2. Методи відтворення навчальної інформації (опитування, колоквиум, диспут, дискусія, виступ, міні-конференція, реферат);

2. Методи дослідження інформаційних джерел

2.1. Перцептивні методи: сприймання навчальної інформації на слух (під час лекцій, бесід, розповідей, екскурсій, доповідей, виступів, диспутів, дискусій); перегляд навчальних матеріалів (фільмів, таблиць, схем, ілюстрацій, виробничих ситуацій); читання (робочих конспектів, розділів підручників, навчальних посібників тощо);

2.2. Мнемонічні: вивчення (засвоєння) навчального матеріалу за підручником, конспектом лекцій, конспектами наукових та науково-методичних праць;

2.3. Ментальні (планування навчальної діяльності, самостійний пошук та аналіз навчальної інформації під час роботи з підручниками, навчальними посібниками, науковими та науково-методичними статтями, монографіями, словниками, довідниками, енциклопедіями, інтернетресурсами).

3. Практичні операційні методи:

3.1. Виконання вправ: моторних (на загальну та дрібну моторику, артикуляційних) фонологічних (на диференціацію фонем на слух та у вимові, звуковий та складовий аналіз і синтез), лексичних, (добір синонімів, антонімів, омонімів, з прямим та переносним значенням, групування слів за лексичними темами, видами значень, за семантикою) граматичних (на словозміну та словотвір, утворення словосполучень та речень, синтаксичні трансформації) орфографічних (виконання орфографічних дій згідно з правилами, пошук перевірочних слів, тощо), просодичних (декламування, інтонування, відтворення висловів з різною ритмічною організацією тощо).

3.2. Виконання практичних робіт (підготовка дидактичних ігор для обстеження та корекції мовлення; розробка альбомів дидактичних матеріалів, розробка конспектів логопедичних занять та корекційно-виховних заходів, заповнення таблиць, побудова схем, підготовка виступу, доповіді, реферату, розробка мовленнєвих карт тощо)

3.3. Виконання лабораторних робіт (спостереження за діяльністю дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку, обстеження дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку, аналіз логопедичних занять та корекційно-виховних заходів, заповнення мовленнєвих карт, написання психолого-педагогічних характеристик на дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку, виконання з дітьми корекційних завдань та вправ, проведення фрагментів логопедичних занять тощо.).

4. Творчі методи:

4.1. Методи проблемного навчання: частково-пошуковий; пошуковий, дослідницький, евристичний.

4.2. Методи навчання творчій педагогічній діяльності: «мозковий штурм», «акваріум», ділова гра та ін.;

4.3. Методи та форми організації процесу педагогічної творчості (конкурс на кращу наукову та методичну розробку, виставка студентських наукових та методичних розробок, підготовка до публікації результатів студентської наукової та методичної діяльності).

Х. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ презентації лекцій;
- ✓ підручники та навчальні посібники;
- ✓ навчально-методичні посібники;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- ✓ засоби підсумкового контролю (комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).

XI. Питання до екзамену

Тестові завдання:

1. Продовжіть речення, обравши правильну і повну відповідь:

Мовленнєва діяльність включає...

- А) говоріння, як переведення певного змісту в тексті і слухання (сприймання мовлення), як розуміння змісту тексту;
- Б) обмін інформацією;
- В) спілкування з співрозмовниками.

2. Оберіть кілька правильних відповідей:

- А) слово – основний елемент мови (О. Р. Лурія);
- Б) слово позначає речі, виділяє ознаки, дії, відношення, виконує номінативну функцію;
- В) слово об'єднує об'єкти у відомості системи, кодує людський досвід, віддзеркалює дійсність;
- Г) слово служить для спілкування.

3. Доповніть речення:

Словникова (або лексична) робота розглядається як цілеспрямована педагогічна діяльність, яка забезпечує активне засвоєння словникового складу рідної мови...

- А) це засвоєння певної кількості слів, необхідних для спілкування;
- Б) це оволодіння дитиною певного обсягу словника, який використовує конкретна дитина.

4. Продовжіть речення, обравши найбільш повну відповідь:

З фізіологічної точки зору (за І. П. Павловим), слова є...

- А) знаком, що позначає конкретні предмети, дії, явища, якості;
- Б) засобом спілкування;
- В) універсальним засобом сигналізації, це умовний рефлекс, це «сигнал перших сигналів».

5. Продовжіть речення, обравши правильну відповідь:

Засвоєння слова є утворення тимчасового нервового зв'язку...

- А) між ним та образом об'єкта реального світу;
- Б) між людиною та об'єктивною дійсністю;
- В) оскільки бачення об'єктів і їх називання відкладається у свідомості дитини (дорослого).

6. Оцініть правильність вислову:

У лінгвістиці виділяють такі обов'язкові властивості слова як фонетична вираженість, граматичне оформлення, семантична валентність, тобто наявність значення слова поєднується з іншими словами.

- А) правильно;
- Б) неправильно.

7. Доповніть речення, обравши правильну і точну відповідь:

Оволодіння словом відбувається...

- А) у процесі спілкування дорослого і дитини;
- Б) у процесі пізнання довкілля;
- В) у єдності його лексичного, граматичного значень і мовної форми (звукової, морфологічної) на основі активного використання у мовленні.

8. Оцініть правильність вислову:

Головною особливістю слова є єдність його лексичного і граматичного значень. Лексичне значення – це згустки людських знань про певні сторони дійсності, без їх засвоєння неможливе оволодіння мовленням як засобом спілкування і знаряддя мислення.

- А) правильно;
- Б) неправильно.

9. Оцініть правильність вислову:

Значення слова одночасно є мовленнєвим та інтелектуальним феноменом.

- А) правильно;
- Б) неправильно.

10. Доберіть правильну відповідь:

Найважливіша операція свідомості це...

- А) узагальнення значення слова;
- Б) співвідношення слова і об'єкта;
- В) швидкий добір відповідного слова у процесі говоріння та сприймання мовлення.

11. Знайдіть помилкове судження у даних висловах:

- А) кожна лексична одиниця лексичної системи пов'язана з іншими одиницями як за значенням, так і за формою (синонімічні, антонімічні, тематичні зв'язки і лексико-граматичні);
- Б) під час засвоєння лексики ці зв'язки взаємодіють;
- В) найкраще слова засвоюються при їх сприйманні в мовленні дорослого без засвоєння їх предметного значення.

12. Продовжіть речення, обравши декілька правильних відповідей:

Значення слова засвоюється при...

- А) позначенні певного предмета, співвідношенні з конкретними образами предмета;

- Б) узагальненні сукупності предметів;
- В) при зв'язку з іншими словами;
- Г) при читанні та спілкуванні.

13. Доберіть правильну відповідь:

Дитина засвоює значення слова...

- А) в процесі гри;
- Б) коли воно використовується у словосполученнях, реченнях, зв'язному висловлюванні;
- В) коли дитина сприймає і запам'ятовує казки, вірші.

14. Доберіть правильну відповідь:

У розвитку словника дітей дошкільного віку виділяють дві сторони...

- А) сприймання мовлення та власне говоріння;
- Б) кількісний ріст словникового запасу і його якісний розвиток, тобто оволодіння значенням слів.

15. Доберіть правильну відповідь і доповніть речення:

Слово зі звукового подразника перетворюється у мовний сигнал (за М. М. Кольцовою)...

- А) у кінці першого року життя;
- Б) у півтора роки;
- В) у 3 роки.

16. Вкажіть правильні показники росту словникового запасу дітей:

- 1) до кінця першого року життя : а) 10-12 слів; б) 5-8 слів;
- 2) до кінця другого року життя: а) 300-400 слів; б) 600-700 слів;
- 3) до 3-х років: а) 2000-3000 слів; б) 1500 слів;
- 4) до 4-х років: а) 5000 слів; б) 1900 слів;
- 5) до 5-и років: а) 6000 слів; б) 2000-2500 слів;
- 6) до 6-7-и років: а) 7000 слів; б) 3500-4000 слів.

17. Установіть послідовність появи слів, що належать до тієї чи іншої частини мови, у дитячому мовленні, вилучивши зайве слово:

- А) іменники у називному відмінку;
- Б) іменники у множині;
- В) іменники у знахідному відмінку;
- Г) дієприслівники;
- Ґ) вигуки;
- Д) деякі прислівники;
- Е) прикметники;
- Є) числівники;
- Ж) службові слова.

18. Оцініть правильність визначення:

Лексичнезначення слова – це позначення реальної дійсності: предметів, явищ, дій, властивостей, чисел.

Значення слова – це узагальнене відображення предметного світу.

- А) правильно;
- Б) неправильно.

19. Виділіть і назвіть процес засвоєння слова дитиною на перших вікових сходинках:

- А) від чуттєвих образів до мисленнєвих узагальнень;
- Б) від розуміння окремих слів до предметів, які ці слова позначають.
- В) від слухового сприймання слів до їх повторення.

20. Оцініть правильність розвитку у дітей узагальнюючого значення слова (за М. М. Кольцовою) – ступені (сходинки):

1) чуттєвий образ одного предмета і конкретного слова, яке позначає лише даний предмет (мама – лише мама дитини);

2) слово замінює декілька чуттєвих образів однорідних предметів (лялька – позначає певну групу іграшок);

3) слово об'єднує декілька понять, які мають другу ступінь узагальнення (іграшка – ляльки, машинки тощо);

4) в слові зведено багато абстракцій попередніх рівнів узагальнення (річ – іграшки, посуд, меблі).

- А) правильно;
- Б) неправильно.

21. Доповніть речення, обравши правильну відповідь:

Перші слова дитини не мають конкретного значення, вони мають дифузний і ситуативний характер: ...

- А) дитина позначає дії;
- Б) дитина позначає предмети;
- В) дитина називає загальний характер ситуації, у якій вона може діяти з предметом (палка – палиця, віник, олівець, стукати палицею).

22. Оцініть правильність вислову:

Поняття, позначене словом, яке є узагальненим образом дійсності, зростає, поглиблюється по мірі розвитку дитини, розширення і різноманіття сфери її діяльності, збагачення уявлень про предметний світ і кола людей з якими вона спілкується.

- А) правильно;
- Б) неправильно.

23. Назвіть сфери словникової роботи, які потребують найбільшої уваги,

виключивши другорядну тематику:

- А) побутовий;
- Б) природничий;
- В) суспільствознавчий (праця людей);
- Г) лексика, що позначає час, простір, кількість;
- Д) спортивний.

24. Прочитайте. Вилучіть зайве.

Формування та розвиток словника здійснюється за такими напрямками:

- А) оволодіння лепітним мовленням;
- Б) розширення обсягу словника;
- В) формування структури значення слова;
- Г) розвиток лексичної системності та соматичних полів;
- Д) формування парадигматичних та синтагматичних зв'язків слів;
- Е) розвиток здатності до словотворення;
- Є) уточнення граматичного значення слова.

25. Оберіть правильну відповідь:

- А) засвоєння категорії числа можливе без розуміння понять «один-не один предмет»;
- Б) засвоєння категорій числа не можливе без розуміння понять «один – не один предмет»;
- В) розуміння понять «один – не один предмет» не має значення для засвоєння категорії числа.

26. Оберіть правильну відповідь:

Готовність дитини до засвоєння змісту морфологічної категорії визначається:

- А) рівнем її когнітивного розвитку;
- Б) готовністю до спілкування;
- В) розвитком мовлення.

27. Оберіть одну відповідь:

Що є первинним при оволодінні мовлення дитиною? (за С. Н. Цейтмін)

- А) мовленнєвий розвиток;
- Б) когнітивний розвиток;
- В) розвиток пам'яті.

28. Виділіть умови за яких ефективно реалізується дане твердження С. Н. Цейтмін:

Чим менша залежність від лексики, тим менше і швидше засвоює дитина морфологічні категорії.

- А) встановлення асоціативних зв'язків між головним і залежними

словами (синтагматичні зв'язки);

- Б) встановлення парадигматичних зв'язків;
- В) засвоєння морфологічних категорій в реченні.

29. Виходячи із висловлювання А. Н. Гвоздева, що граматична будова до трьох років в основному засвоєна, доповніть та уточніть розуміння даної тези:

- А) в основному засвоєна, але ще охоплює ряд наступних років;
- Б) засвоєна;
- В) засвоєна не якісно.

30. Оберіть правильний варіант послідовності появи у мовленні дитини відмінків:

- А) називний – знахідний – давальний – родовий – орудний – місцевий;
- Б) знахідний – називний – давальний – родовий – орудний – місцевий.

31. Вкажіть умову ефективного оволодіння дитиною прийменниками:

- А) сприймання мовлення і розуміння інструкцій типу «поклади на стіл», «поклади в стіл» (рівень розвитку імпресивного мовлення);
- Б) невміння виконувати інструкції з прийменниками;
- В) невміння утримувати в пам'яті інструкції з прийменниками.

32. Вкажіть вік дитини у якому вона здатна обирати потрібний відмінок:

- А) 3-4 роки;
- Б) 2-2,5 роки;
- В) 5-6 років;
- Г) 6-7 років.

33. Оцініть правильність послідовності формування дієслівних словосполучень у мовленні дітей:

1) словосполучення, які складаються із дієслова та іменника у знахідному відмінку без прийменника (*несе сумку*);

2) словосполучення, які складаються із дієслова та іменника у давальному, орудному, родовому відмінку без прийменника (*чистить щіткою*);

3) словосполучення, які мають у складі дієслово та прийменниково-відмінникову конструкцію (*іде в магазин*).

- А) правильно;
- Б) неправильно.

34. Виділіть дві групи методів словникової роботи:

- А) методи накопичення змісту дитячого мовлення (методи ознайомлення з навколишнім світом і збагачення словника);
- Б) методи засвоєння словника в процесі спілкування;
- В) методи, спрямовані на уточнення, закріплення та активізацію

словника, розвиток його смислової сторони.

35. Вкажіть, що лежить в основі методів накопичення змісту дитячого мовлення:

В основі методів накопичення змісту дитячого мовлення лежить:

- А) чуттєвий досвід дитини;
- Б) знання дитини про навколишній світ;
- В) розуміння дитиною імпресивного мовлення.

36. До якої групи методів словникової роботи належать:

А) безпосереднє ознайомлення з довкіллям опосередковане ознайомлення з довкіллям;

Б) методи, спрямовані на уточнення, закріплення та активізацію словника, розвиток його смислової сторони;

В) методи накопичення змісту дитячого мовлення.

37. Назвіть ефективний прийом засвоєння назви предмета:

- А) розглядання предмета;
- Б) тактильно-зорове обстеження предмета;
- В) тактильне обстеження предмета.

38. Оцініть правильність вислову:

Спостереження визначають як цілеспрямований і організований процес, спрямований на пізнання, уточнення і закріплення знань про навколишнє. В основі спостереження лежать безпосередні відчуття і сприймання предметів, явищ об'єктивної дійсності та їх властивостей. У цьому процесі беруть участь усі аналізатори дитини (зоровий, слуховий, дотиковий, кінестетичний, нюховий). Це допомагає пізнати предмет з різних сторін, краще запам'ятати його назву

- А) правильно;
- Б) неправильно.

39. Оцініть правильність вислову:

Спостережливість – це особливість психічної діяльності людини, її підмічати в предметах і явищах те, що є істотним, але малопомітним у них. Це вміння дитини вдивлятися і бачити, помічати ознаки, якості, зміни, робити елементарні висновки зі спостережень.

- А) правильно;
- Б) неправильно.

40. Продовжіть речення:

Серед методів опосередкованого ознайомлення з навколишнім світом та збагачення словника назвемо...

- А) показ предметних картинок та сюжетних картин;
- Б) спостереження за предметними діями дорослих та дітей;
- В) обстеження предметів доступного оточення.

41. Вилучіть зайве:

Друга група методів словникової роботи (методи спрямовані на уточнення, закріплення та активізацію словника, розвиток його смислової сторони) включає:

- А) розгляд та опис знайомих предметів, іграшок, картин зі знайомим змістом;
- Б) читання віршів та оповідань пізнавального змісту, творів усної народної творчості;
- В) дидактичні ігри (в тому числі словесні);
- Г) сприймання та обстеження предметів.

42. Оберіть правильні тлумачення: дидактичні ігри, дидактичні вправи:

- А) дидактичні ігри мають ігрові правила. У дидактичних іграх використовують переважно знайомий мовленнєвий матеріал;
- Б) дидактичні ігри не мають ігрових правил. Мовленнєвий матеріал добирається спонтанно;
- В) дидактичні вправи не мають ігрових правил. Ігрове завдання полягає у швидкому підборі відповідного слова (назви частин предмета), потребують забезпечення поступовості в ускладненні завдань;
- Г) дидактичні вправи мають ігрові правила.

43. Виділіть умови ефективного введення нових слів у словник дитини:

- А) ознайомлення зі словом у певному контексті (словосполучення, речення, текст);
- Б) відпрацювання навичок усвідомленого та адекватного використання слів;
- В) заучування нових слів із тексту.

44. Виберіть правильне визначення поняття «семантизація лексики»:

- А) пояснення значення слова;
- Б) вживання слова у мовленні;
- В) розуміння значення слова у мовленні співрозмовника.

45. Вилучіть зайве:

Становлення узагальнюючої функції слова у дітей в нормі проходить шлях:

- А) перші слова дитини не мають конкретного значення, вони мають ситуативний і дифузний характер;
- Б) дитина засвоює значення конкретних слів у спілкуванні;

В) словом дитина називає не предмет, а загальний характер ситуації (емоційно образне сприймання);

Г) оволодіння предметною віднесеністю слів і їх конкретним значенням (домінування, емоційно-образних, наочних зв'язків);

Д) поява понять, позначеним словом, які є узагальненим образом дійсності (дитина перестає бути залежним від чуттєвої ситуації).

46. Оцініть правильність вислову:

Грамматика, в широкому значенні слова – це наука, яка вивчає правила зміни слів, їх поєднання у реченні. У вузькому значенні, грамматика – це наука про будову мови, засвоєння граматичних значень.

А) правильно;

Б) неправильно.

47. Оцініть правильність вислову:

Як будова мови грамматика являє собою «систему систем», яка об'єднує словотворення, морфологію, синтаксис. Морфологія вивчає граматичні властивості слова і його форми, граматичні значення у межах слова; синтаксис – словосполучення і речення, поєднюваність і порядок слів; словотворення – утворення утворення слів на базі іншого однокореневого слова (або інших слів).

А) правильно;

Б) неправильно.

48. Вкажіть правильну відповідь:

Перші ознаки морфології проявляються у дитини у вигляді двослівних речень у такий період:

А) у 2 роки;

Б) у 1 рік 3 місяці – 1 рік 10 місяців;

В) у 3 роки.

49. Продовжіть речення вказавши правильну відповідь:

Перші речення пов'язані з появою предикативності у мовленні дитини на...

А) другому році життя;

Б) третьому році життя.

50. Оцініть правильність послідовності категорій іменника:

Категорія числа – категорія відмінка – категорія роду.

А) правильно;

Б) неправильно.

51. Оцініть правильність визначення граматичних засобів синтаксичного

зв'язку:

1) форми словозміни, тобто зміни слів за особами, способами, часом, числами, відмінками, родами;

2) службові слова (прийменники, сполучники, частки);

3) інтонація.

А) правильно;

Б) неправильно.

52. Виділіть зайве:

В українській мові існує два види синтаксичного зв'язку слів і речень:

А) сурядність;

Б) підрядність;

В) узгодженість.

Питання аналітичного і теоретичного характеру:

1. Дайте визначення поняття «словникова робота», розкрийте значення словникової роботи.
2. Визначте закономірності становлення слова у дітей дошкільного віку.
3. Охарактеризуйте особливості формування граматичної будови мови у дітей з тяжкими порушеннями мовлення від 1,3 до 7 років
4. Визначте методологічні основи характеристики слова, його роль у мові і мовленні.
5. Охарактеризуйте слово з фізіологічної точки зору (вчення І.П. Павлова), розкрийте властивості слова з психологічної точки зору (вчення Л.С. Виготського).
6. Охарактеризуйте предмет морфології та основні поняття. Розкрийте методику засвоєння частин мови дітьми дошкільного віку і принципи їх виділення
7. Розкрийте поняття смислу слова та його оволодіння дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
8. Охарактеризуйте зміст основних періодів у формуванні граматичної будови мови (за О.М. Гвоздєвим).
9. Охарактеризуйте закономірності засвоєння слова дітьми з тяжкими порушеннями мовлення: кількісний ріст словникового запасу та його якісний розвиток (М.М.Кольцова, І.А.Сікорський, Л.С.Виготський, О.М.Леонтьєв, Т.Є.Коннікова та інші).
10. Розкрийте особливості формування граматичних узагальнень у дітей дошкільного віку як основи засвоєння граматичної будови мовлення.
11. Визначте особливості засвоєння значення слова дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
12. Охарактеризуйте речення як знаряддя розвитку мислення і спілкування дітей дошкільного віку.
13. Охарактеризуйте зміст та напрямки логопедичної роботи з формування і

розвитку пасивного і активного словника дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

14. Окресліть завдання з формування граматичної будови мовлення у дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
15. Розкрийте особливості розвитку лексичної системності. Дайте визначення поняття семантичного поля (М.П. Кочерган), парадигматичних зв'язків слів.
16. Визначте шляхи формування граматичної сторони мовлення у дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
17. Дайте характеристику методів і прийомів словникової роботи з дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
18. Розкрийте етапи навчання під час корекції граматичної сторони мовлення у дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
19. Розкрийте особливості спеціальної методики формування поняття "слово": слів – назв предметів, дій, ознак предметів.
20. Охарактеризуйте етапи навчання під час корекції граматичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
21. Охарактеризуйте процес оволодіння дітьми молодшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення словами – назвами предметів.
22. Розкрийте спеціальну методику формування поняття «речення» у дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
23. Охарактеризуйте процес оволодіння дітьми старшого дошкільного віку словами – назвами ознак предметів.
24. Визначте завдання та розкрийте спеціальну методику навчання складання простих речень дітей з тяжкими порушеннями мовлення.
25. Охарактеризуйте процес оволодіння дітьми молодшого і старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення словами – назвами дій.
26. Розкрийте особливості спеціальної методики формування граматичної системи словотворення у дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
27. Розкрийте етапи оволодіння дитиною раннього та дошкільного віку словом.
28. Дайте характеристику формування синтаксичних зв'язків слів у досвіді дитини дошкільного віку. Розкрийте особливості розвитку здатності до словотворення у дітей з тяжкими порушеннями мовлення.
29. Охарактеризуйте динаміку оволодіння дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення значенням слова.
30. Визначте завдання та розкрийте шляхи формування граматичної
31. Розкрийте поняття складоритмічної і звукової сторони мовлення при засвоєнні лексики дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.

32. Дайте характеристику граматичної будови рідної мови, розкрийте значення її засвоєння для мовленнєвого розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення.
33. Визначте ступені узагальнення слів за значенням дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення (М.М.Кольцова).
34. Охарактеризуйте спеціальну методику навчання складання складних речень дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
35. Охарактеризуйте методи і прийоми словникової роботи у спеціальному дошкільному навчальному закладі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.
36. Розкрийте особливості засвоєння дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення граматичної будови рідної мови.
37. Продемонструйте розуміння синтагматичних зв'язків слів та особливості їх засвоєння дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
38. Дайте характеристику процесу та особливостей оволодіння дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення синтаксичною будовою мовлення.
39. Продемонструйте спеціальну методику формування поняття “складовий склад слова” у контексті засвоєння складоритму слова.
40. Дайте теоретичне визначення синтаксису як предмету вивчення. Охарактеризуйте словосполучення і речення як самостійні синтаксичні одиниці
41. Розкрийте зміст та принципи формування словотворення у дітей із тяжкими порушеннями мовлення.
42. Розкрийте зміст основних періодів формування граматичної будови мовлення у дітей дошкільного віку (за О.М. Гвоздевим).
43. Охарактеризуйте етапність в роботі над словотворчими афіксами та її значення для збагачення лексики дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
44. Розкрийте методи, прийоми та етапи навчання граматично правильного мовлення дітей із з тяжкими порушеннями мовлення.
45. Розкрийте методику підготовки руки дитини до письма.
46. Охарактеризуйте спеціальну методику навчання складання словосполучень та простих речень дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
47. Охарактеризуйте спеціальну методику навчання дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення аналізу слів.
48. Дайте визначення поняття граматики та охарактеризуйте її складові (словотворення, морфологію, синтаксис).
49. Дайте загальну характеристику спеціальної методики і змісту словникової роботи в контексті граматики.
50. Розкрийте спеціальну методику навчання складання складносурядних та складнопідрядних речень. Окресліть шляхи забезпечення осмислення

значень сполучників сурядності та підрядності дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.

Питання практичного характеру:

1. Наведіть фрагмент заняття з оволодіння складних речень дітьми з тяжкими порушеннями мовлення (тип речення і вікова група дітей на вибір студента).
2. Складіть фрагмент конспекту заняття з навчання аналізу слів дітей з тяжкими порушеннями мовлення (вікова група на вибір студента).
3. Наведіть фрагмент заняття зі складання словосполучень, зокрема, добір до основного слова масиву тих, які з ним пов'язані (вікова група дітей із тяжкими порушеннями мовлення на вибір студента).
4. Розробіть фрагмент заняття з реалізації третього періоду формування граматичної будови мовлення у дітей (за О.М. Гвоздевим) з тяжкими порушеннями мовлення.
5. Розробіть фрагмент заняття з реалізації першого періоду формування граматичної будови мовлення у дітей (за О.М. Гвоздевим) з тяжкими порушеннями мовлення.
6. Розробіть фрагмент заняття з реалізації другого періоду формування граматичної будови мовлення у дітей (за О.М. Гвоздевим) з тяжкими порушеннями мовлення.
7. Наведіть конкретні приклади синтагматичних зв'язків та оволодіння ними в процесі прогулянки чи побутової діяльності дітьми молодшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
8. Розкрийте можливості використання піктограм при формуванні словосполучення та речення у дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
9. Назвіть умови підготовки дитини до оволодіння складнопідрядними реченнями. Визначте пріоритети у послідовності оволодіння просторовими та часовими відношеннями дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
10. Розробіть фрагмент заняття з вивчення вірша на основі складоритму (вікова група дітей на вибір студента).
11. Наведіть приклад фрагменту заняття із засвоєння прийменників та їх значень дітьми старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
12. Розробіть фрагмент заняття на природничому матеріалі з оволодіння синтаксичними зв'язками слів дітьми старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
13. Наведіть приклади оволодіння словотворенням дітьми різних вікових груп.

14. Розкрийте умови, які на практиці забезпечують якісне оволодіння дитиною назвами предметів та дій. Охарактеризуйте роль піктограм, рухів у оволодінні словником.
15. Розробіть фрагмент заняття з формування поняття «речення» у дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
16. Складіть порівняльну характеристику якості засвоєння назв предметів, дій і ознак дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
17. Розробіть фрагмент заняття зі збагачення словникового запасу (пасивного і активного) дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
18. Наведіть приклади парадигматичних і синтагматичних зв'язків слів та їх реалізацію в процесі роботи з дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
19. Розробіть фрагмент заняття з активізації пасивного словника дітей молодшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
20. Наведіть приклад фрагменту заняття, спрямованого на засвоєння значення слова (слів) дітьми старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
21. Наведіть приклад засвоєння граматичних значень слів дітьми з тяжкими порушеннями мовлення в процесі побутової діяльності (вікова група на вибір студента).
22. Розробіть фрагмент заняття з засвоєння граматичних узагальнень дітьми дошкільного віку (вікова група на вибір студента).
23. Наведіть приклади практичного засвоєння смислу слова дітьми з тяжкими порушеннями мовлення в процесі заняття (вікова група дітей на вибір студента).
24. Розробіть фрагмент заняття з практичного засвоєння частин мови дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення (вікова група на вибір студента).
25. Наведіть 2-3 приклади методичного забезпечення засвоєння словника дітьми з тяжкими порушеннями мовлення під час прогулянки.

XII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: [підручник] / За ред. А.М. Богуш. – К.: Вища школа, 2007. – 542 с.
2. Дитина. **Програма** навчання і виховання дітей дошкільного віку від двох до семи років / Наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна. / Мін. осв. і наук., мол. та спорту

- України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2012.
3. Ефименкова Л.Н. Формирование речи у дошкольников. – М.: Просвещение, 1981. – 112 с.
 4. Жукова Н.С., Мастюкова Е.М., Филичева Т.Б. Преодоление задержки речевого развития у дошкольников. –М.: Просвещение., 1973.
 5. Марченко І. С. Спеціальна методика початкового навчання української мови. Навчально-методичний посібник. - К: ВД «Слово», 2013. - 285 с.
 6. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільних закладах /за ред. А.М.Богущ. –К.: Вища школа, 1992. –413с.
 7. Методичні рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. проекту: В.О. Огнев'юк; наук. ред. Н.В. Кудикіна, В.У. Кузьменко; авт. кол. Е.В. Белкіна, Н.І. Богданець-Білоskalенко, О.Л. Богініч, З.Н. Борисова, М.С. Вашуленко та [ін.] / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012.
 8. Миронова С.А. Развитие речи дошкольников на логопедических занятиях – М.: Просвещение, 1991.
 9. Соботович Е.Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции. – К.: ИСДО, 1995.
 10. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей: навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта»/ В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 384 с.
 11. Филичева Т.Б., Н.А. Чевелева. Логопедическая работа в специальном детском саду. – М.: Просвещение, 1987.

Додаткова:

6. Алексеева М.М., Яшина В.И. Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников. – М.: Академия, 1998.

7. Богущ А.М. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія: [навч. посіб. для студентів вищих педагогічних навчальних закладів]. – Част. I і II. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2005. – 720 с.
8. Богущ А.М. Речевая подготовка детей к школе. – К.: Рад.школа, 1984. – 174с.
9. Богущ А.М. Обучение правильной речи в детском саду. – К.: Рад.школа, 1990.
- 10.Бондаренко А.К. Учите детей сравнивать. – М.: Знание, 1981. –95с.
- 11.Вивчення української мови в підготовчих класах загальноосвітніх шкіл: Методичні розробки / Розроб. Вашуленко М.С. і Скрипченко Н.Ф. –К.; 1978. – 212с.
- 12.Выготский Л.С. Мышление и речь. –М.: Лабиринт, 1996. – 414с.
- 13.Гальперин П.Я. Умственное действие как основа формирования мысли и образа //Вопросы психологи. – 1957. – №6.
- 14.Гвоздев Вопросы изучения детской речи. – М., АПН РСФСР, 1961.
- 15.Глухов В.П. О формировании связной описательной речи у старших дошкольников с общим недоразвитием речи //Дефектология. –1990. – №6. – С. 63 – 70.
- 16.Глухов В.П. Формирование связной монологической речи у детей с ОНР в процессе обучения их пересказу //Дефектология. –1989. – №1. – С. 69 – 76.
- 17.Глухов В.П. Особенности обучения рассказыванию по картине детей дошкольного возраста с общим недоразвитии речи // Дефектология. – 1986. – №3.
- 18.Гришпун В.М., Селиверстов В.И. Развитие коммуникативных умений у дошкольников в процессе логопедической работы над связной речью // Дефектология. – 1988. – №3. – С. 81 – 84.
- 19.Зрожевська А. Опис – основа зв'язної розповіді //Дошкільне виховання. – 1991. – №2. –с.4 –5.

- 20.Иваненко С.Ф. Формирование восприятия речи у детей с тяжёлыми нарушениями произношения. – М.: Просвещение, 1984.
- 21.Карпова С.Н. Осознание словесного состава речи дошкольниками. – МУ, 1967.
- 22.Каше Г.А. Подготовка к школе детей с недостатками речи. – М.: Просвещение, 1985.
- 23.Кольцова М.М. Ребенок учится говорить. – М.: Сов. Россия, 1973. –158с.
- 24.Короткова Э.П. Обучение детей дошкольного возраста рассказыванию. – М.: Просвещения, 1982. – 127с.
- 25.Курицына А.М. Формирование связной речи у детей 5-6 летнего возраста с фонетико-фонематическим недоразвитием речи // Дефектология. – 1998. – №6.
- 26.Лалаева Р.И. Коррекция общего недоразвития речи у дошкольников. – Санкт-Петербург, 1999.
- 27.Лексична робота з українського мовлення з дітьми старшого дошкільного віку / Укр.пед.ун-т Драгоманова / Підготував Луценко І.К. – К.: Освіта, 1994.
- 28.Леонтьев А.А. Слово в речевой деятельности – М, 1965. – 245 с.
- 29.Лопатина Л.В., Серебрякова Н.С. Преодоление речевых нарушений у дошкольников. – Санкт-Петербург, 2001.
- 30.Лурия А.Р. Мышление и речь. – Москов. Ун-т, 1975.
- 31.Лурия А.Р., Юдович Ф.Я. Речь и развитие психических процессов у ребенка. М.: Акад.пед.наук, 1956. – 94с.
- 32.Маркова А.К. Психология изучения языка как средства общения. - М.: Просвещение, 1974. – 239с.
- 33.Прищепа К.С. Навчання грамоти. К.: “Форум”, 2002.
- 34.Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови у дітей – К.: Рад. шк. 1983.

35. Сучасна українська літературна мова / за ред. М.Я.Плющ, 2 вид. К.: Вища школа, 2000.
36. Ушакова О. Взаємозв'язок завдань / Розвиток зв'язного монологічного мовлення // Дошкільне виховання. – 1990. – №6. – С. 8-9.
37. Федоренко Л.П. Закономерности усвоения родной речи. – М, 1984.
38. Филичева Т.Б., Чиркина Г.В. Подготовка к школе детей с общим недоразвитием речи в условиях спец.детского сада. – М.: Альфа, 1993.
39. Цветкова Л.С. Нейропсихология счёта письма и чтения. – М., 2000.
40. Шевченко О. Ігровий компонент дидактичних вправ із розвитку фонематичних процесів у дітей із вадами мовлення // Дефектологія. – №2. – 1999.
41. Эльконин Д.Б. Некоторые вопросы психологии усвоения грамоты // Вопросы психологи. – 1956. – №5.
42. Эльконин Д.Б. Как учить детей читать. – М.: 1976.

Інтернет ресурси

1. www.logopedia.nm.ru/
2. www.logoburg.com
3. www.logonevroz.ru
4. www.logoped.ru
5. www.logos.pp.ru/
6. www.logoped.org
7. www.logopedplus.ru
8. www.dyslexia.ru/
9. www.zaikanie.net.ua
10. www.zaikanie.ru
11. www.Stuttering.Ru
12. www.downsideup.org
13. www.autism.ru
14. autist.narod.ru/